

Тврђава

Нишка тврђава представља комплексни споменик културе и најмонументалнију урбанистичку доминанту централног подручја града Ниша. Издиже се на десној обали реке Нишаве и чува простор који је у двомиленијумском периоду поседовао материјалне доказе непрекидног трајања.

Садашња фортификациона структура турског утврђења изграђена је у првим деценијама 18. века, тачније у периоду од 1719. до 1723. године. Позната је као једно од најзначајнијих и добро очуваних споменика ове врсте на Средњем Балкану. Саграђена је на остацима античког, византијског и средњовековног утврђења. Има полигоналну основу са осам бастioniх тераса и четири велике капије. Заузима површину од преко 22 хектара. Дужина бедема износи 2.100 метара, висина 8 метара, а просечна ширина




зида је 3 метра. Камен за градњу довлачен је из околних мајдана и обрађиван у блоковима приближно једнаких димензија, док је унутрашњост ојачана дрвеним конструктивним елементима – “сантрачима” и испуњена “трпанцем”. Са спољне стране

била је окружена ровом испуњеним водом, чији је северни део сачуван и данас. Осим добро очуваних масивних камених зидина, сачуване су јужна Стамбол (1) и западна Београдска капија (2). Постоје и водене капије (5), видљиви су остаци северне, Видин капије (3), као и југоисточне Јагодинске капије (4). Комплетном реконструкцијом свих капија Нишка тврђава би у архитектонско-просторном и функционалном смислу добила своју аутономију као затворена фортификациона структура.

У унутрашњости Нишке тврђаве поред постојећих изложбених пунктова:


- Уметничког павиљона у адаптираном објекту Арсенала из

1857. године; 

- Салона 77 у обновљеној џамији Бали бега из 1521. до 1523. године;
- Летње позорнице (19) саграђене 1959. године, где се одржавају Југословенске хорске свечаности;
- Фестивал глумачких остварења југословенског играног филма и многе друге манифестације;

налазе се следећа значајна градитељска остварења:

- Зграда Историјског архива , саграђена 1890. године за потребе Картографског одељења српске војске;
- Комплекс Пашиног конака, обновљен за потребе јавно-комуналног предузећа “Медијана” – Ниш;
- Споменик књазу Милану Обреновићу, ослободиоцу Ниша 1877.године ;
- Спомен костурница, подигнута 1931.године на месту стрељања и вешања учесника Топличког устанка из 1917.године ;
- Липидаријум или збирка камених античких и епиграфских споменика, скулптура и детаља архитектонске пластике, постављене 1979.године;
- Зграда Затвора која је адаптирана за смештај и рад истраживачког центра “Наисус”.

У ентеријеру тврђавског простора у току су вишегодишњи радови на реконструкцији следећих објеката: 

- Хамама или турског купатила из 15.века, као ексклузивног угоститељског објекта са терасом;
- Ниша 1-6 и 7-12, сводних просторија у низу, северно и јужно од Београдске капије који могу да приме најразличитије културне, трговачко услужне и угоститељско туристичке садржаје, чиме се уз уређење партерне зоне улазне пјачете, стварају специфични амбијентални услови за прихватање посетилаца и туриста;
- Зграда Ковачнице као ресторан са баштом за послужење више стотина гостију у парковски уређеном амбијенту

источног платоа тврђаве;

- Барутане 1-4, саграђене су 1720. до 1723.године а налазе се уз северни и североисточни бедемски зид на међусобном растојању од око 250 метара. Могу да буду адаптиране у објекте угоститељско услужне намене (млечни ресторан, пицерија, клуб, посластичарница и сл);
- Зграда магацина као Експериментални театар са могућностима организовања разних културно и спортско-рекреативних манифестација.

Од нових садржаја предвиђено је постављање:

- велике Рељефне табле са планом Нишке тврђаве у њеном улазном платоу.

Затим израда:

- Сахат куле на месту некадашње куле, срушене после 1878.године;
- Летње универзитетске сцене на површини северозападног бастиона уз Барутану 2 и потребних терена за мале спортове по целој дужини постојећег рова, чиме би се обогатиле укупно спортско рекреативне активности студената и омладине уопште.

Археолошки налази у тврђави



Осим објеката из турског периода у тврђави и у њеној непосредној околини, у нижим слојевима, откривени су остаци из праисторијског, римског византијског и средњовековног периода

И ТО:

- Антички и византиски период је констатован скоро на целој површини тврђаве и њене непосредне околине:
 1. део поплочане улице са канализацијом;
 2. урбано ткиво са тремовима;
 3. бројни остаци објеката и покретних налаза констатовани су у сондама код Хамама, Арсенала, Јагодинске и Београдске капије;
 4. откривен је монументални објекат са ортогоналном просторијом и подним мозаицима;
 5. римске терме у улазном простору тврђаве;
 6. базилика великих димензија, северно од моста Младости;
 7. средњевековни слој презентован је остацима архитектуре и станишта а турски период карактеришу остаци многих грађевина и комуналних објеката.

Значајни су и следећи покретни налази:

- Бронзана глава Константина великог, нађена приликом градње старог моста, на десној обали Нишаве.
- Бронзана статуа Јупитера нађена у кориту реке Нишаве код Стамбол капије.
- Ара-жртвеник и питос са сто килограма сребрног новца из 3. века, нађен код Београдске капије.

Следи као закључак да **Нишка тврђава** са њеном непосредном околином треба да буде презентована као споменик културе великих и вишеслојних вредности у оквиру парковски сређеног простора правилним сажимањем старих вредности са новим животним потребама града, Нишка тврђава ће живети као неодвојиво градско ткиво у оквиру централног језгра Ниша.